

gria, sangrinyol, sangrisola, sangro, sangró, sangsuga, sangtrait, -ar, sanguerg, sanguejar, -ejant, sanguell, sanguenitat, sanguent, sanguerina, sanguerol(a), sangui, sanguificar, sanguma, sanguinació, sanguinari, sanguinària, V sang

Sanguinarra 'mola que es fa voltar amb una barra', deu venir d'un més antic **saguinarra* resultant d'un encreuament d'un *cegonàlia* (veg *cigonyal*, II, 696b31, i CIGÜENA, DCEC) amb *barra*; també hi intervinria *moli de SANG*

Sanguinat, V. *sangala* (i *sang*) *Sanguinella*, *sanguiner*, *sanguinitat*, *sanguinolent*, *sanguinós*, *sanguinyol*, -nyola, *sanguisola*, *sanguivoor*, *sangunyol*, V. *sang Samar*, V. *sàmes* *Sanícula*, V. *sà*

SANIES, pres del ll *sames* 'posterna, podrimener'. □ 1ª doc : mot tècnic, i poc usat, de vells naturalistes (cites del S xv en *AlcM*)

DERIV : *Saniar* *Saniós*

Sanigoga, V *sinagoga* *Sanitari*, *sanitat*, *sanitejar*, *santuu*, *santós*, *santud*, V. *sà* *Sanoc* (Tortosa), *sanso* (Blancafort), combinacions vulgars, de *tanoc(a)* amb *sonso* i potser *SANSA* + *Sanosa* (herba), V. *sangnua* (*SANG*) *Sanqueta*, V *sang* *Sanremus* mal documentat i potser inexactitud de Griera: de tota manera hi deu haver alguna confusió (popular o lexicogràfica) de *REMOLS* amb *SALROIGS* *Sanrera*, per *ça-enrere*

SANSA, 'pinyola de l'oliva, després d'espremuda', del ll. *SAMPSPA* 'polpa de les olives, triturada i conser vada' □ 1ª doc · 1522

«El molí de la *sansa*, de Calaceit» en un doc del Matarranya, de 1522 (*Bol Ht y Geogr B-Ar* III, 117) No recollit en lèxics fins al Lab (1840), que, identificant-lo amb el ll «*samsa*», li dona com a equivalents «*cospillo*» arag. i «*borujo*, *bonijo*» andalús, junt amb la vaga classificació cat *gleba* El *DAG* localitzant-lo a Calaceit, Batea, Tortosa i Amposta, explica «pell i pinyol de les olives, després de premsades i fet l'oli; també ho cremen per escalfar l'aigua de la caldera o fer brasers a l'hivern; ho donen a menjar als porcs o en treuen un oli ordinari». En termes semblants, ho defineixen Mestre a Tortosa (*BDC* III, 109) i Matons al Camp de Tarragona (*BDC* x, 126), *AlcM* hi afegeix el Maestr, Morella, Gandesa i Maella Jo tinc nota de *sansa* «pasta d'oliva aixafada» a la Pobra de Grana-della (1935); que es posa en cofins a la premsa, a Margalef (1936); a Vinaròs l'aprofiten industrialment, i hi vaig veure «una fàbrica de *sansa*» (1961).

A l'Aragó el recolliren els diccs aragonesos de Peralta (1836) i Borao com «*orujo de oliva*». En latí ja només figura en l'hispaníc Columella (especialment relacionat amb la Celtibèria) i se n'ignora l'etimologia, cf *ALLG* v, 457. Fora del cat i l'arag, només conservat a Itàlia, on *sansa* és «ciò che rimane delle ulive o d'altri frutti o semi, toltone l'olio», que ja figura en l'Agricultura de Crescenzi (S. XIV), i un agrònom toscà del S XVIII l'aplica a la «*pellicina delle castagne*»; n'hi ha derivats també toscans *sansino* i *sansena* aquest,

localitzat a Arezzo en el S. XVII; Bertoldi suggereix (*ARom.* XIII, 372, n. 1) relligar-hi *sanse* «frutto del lampone», a la costa de Ligúria, i *zânze* (< *zanza*) o *zanzane* 'gavarrà' en el ladi dolomític de la Val di Non

DERIV : *Sanser* tort. Cf. *sanso* (veg. *sanoc*); cf. *som sir* (*SOLSIR*)?

Sanser, V. *sansa* i *sencer* *Sanso*, V. *sanoc* *Sansònia*, V. *samfaina* *Sansuga*, V. *sang*

SANT, del ll. *SANCTUS* 'sagrat', 'sant', pròpiament participi de *SANCIRE* 'consagrar, sancionar'. □ 1ª doc : orígens.

«--- Lo Diabre --- volg-lo temtar e --- portà l en la ciutat *senta* de Jherusalem, e posà l sus e l temple, e dix-li ---»; «aquest seminarador --- són los maestres de *Sent'* Eglésia», *Homilies*, 6r10, 3r1; en una combinació de llenguatge més savi, ja usa la forma amb *a*: «segirian caritat e aurian la amor de Déu --- la *Sancta* Escriptura, la qual dix la profeta ---» (notem també -*nt*- llavors).

Despullant els documents del període arcaic es pot exemplificar abundantment l'ús més popular (que és davant el nom d'un sant), i s'hi troba la forma amb *e* en massa; p. ex. en els *DocVgUrg*, publicats per PPujol: *Sen Romà* Josa a. 1131; *Sen Pere* (bis), *Sen Climentz* Alt Cardener S. XII; *sent Michel* SdUrg, 1230-57; *sen March* Conca de Tremp 1242; també amb femenins *Senta Maria*; *Senta Fe*, Alt Cardener S. XII; *Senta Gràcia* SdUrg. 1244; fins i tot amb 'església': «*cela que sent'* ecclésia vu<l>la», Orcau 1242 (3.7, 4.1, 4.11, 4.32, 13.6, 8.16, 4.2, 4.50, 9.35, 8.51); i és general en la col·lecció, car en el doc. de Gósol, de 1250, hi ha *senta Maria d'Agost*, 15.79, si bé a 15.48 PPujol llegeix «lo dia de *sancta* Maria de Març», estant abreujat *scta*, no és segur que s'hagi d'interpretar amb *a* o amb *e*, i de tota manera, la *c* indica en aquest cas major cultisme

Altrament sembla notar-se que en el femení la *e* va recular aviat, molt més que amb els masculins: en el capbreu de Besora de Cardener, a. 1369, trobem *sent Cerni*, *sent Quiro*, *Sent Sermi* (bis); però d'altra banda *Santa Maria*, *Santa Cicília*, *Santa Cicília*, *Santa Maria* (BCEC 1909, pp. 299, 300, 301). Divergència que també s'observa en textos posteriors: potser obrant una harmonia vocàlica amb la -*a*, o potser (i, possiblement, sumant-se les dues coses) perquè llavors hi havia major freqüència d'ús en boca d'eclesiàstics en els casos de *Sancta Eclésia* i *Sancta Maria*

No ho trobem gaire diferent en els escriptors: *sent Johan Llull* (*Blang*, *NCL* I, 279.2); «de València --- en l'esgleya de *Sent Vincens* --- de Les Coves a *Sent Mateu* --- de Vilafranca a *Sent Climent*», però «*madona Santa Maria del Puig de València*», Muntaner, § 23 (fets de 1274, Casac. I, 57.24, 58.10, 58.25, 58.6); «la bandera de *sent Francesch*» Turmeda (*Divis*, 15). En docs. ross., l'*InuLC* aplega 35 casos del masculí *sen(t)* fins a 1369, des de «*fratris Raimundi de sent Daniel* --- de *sen Daniel*» a. 1263; mentre que, dins el mateix període, només en troba cinc en el femení (en-